

ناسم معلومات

دا سرچینه پر ناسمو او گمراه کوونکو معلوماتو تمرکز کوي؛ هغه معلومات چې په لوی لاس د غولولو او زیان رسولو لپاره جوړ یا خپاره شوي وي.

ناسم معلومات هغه غلط یا نادقیق معلومات دي چې د غولولو یا زیان رسولو له نیت پرته خپرېږي.

د نیوزیلند د امنیتي استخباراتو اداره (NZSIS) گمراه کوونکي معلومات داسې تعریفوي چې په لوی لاس ناسم یا غولونکي وي او د زیان رسولو یا پراخو اهدافو ته د رسېدو په موخه خپرېږي. دا معلومات معمولاً په انلاین فضا یا ټولنیزو شبکو کې خپرېږي، خو کېدای شي په تلویزیون، راډیو یا خبري رسنیو کې، د خبرونو په ګډون، هم وکتل شي. بهرني دولتونه او د هغوی اړوند عوامل ښايي له ناسمو معلوماتو څخه د بهرنۍ لاسوهنې د یوې برخې په توګه کار واخلې ترڅو افراد او ټولنې په زیان رسوونکي ډول اغېزمن او وغولوي.

ناسم معلومات څنګه خپرېږي

ناسم معلومات په بېلابېلو لارو خپرېدای شي، له هغې جملې څخه:

- د پیغام رسونې کارپالونه او ټولنیزې شبکې، چې پکې معلومات معمولاً د هغو کسانو ترمنځ تبادله کېږي چې پر یو بل باور لري.
- هغه منځپانګه چې په ټولنیزو ګروپونو یا د ګډو ګټو په ګروپونو کې شریکېږي، او خلک ښايي ډېر باور پرې وکړي، ځکه چې له اشنا سرچینو څخه خبره شوې یا په داسې ژبه ده چې دوی ته د پوهېدو وړ ده.
- د نیوزیلند څخه بهر رسنیو یا سرچینو څخه ترلاسه شوي معلومات چې ښايي د نیوزیلند د کورنیو رسنیو یا شرایطو سره سمون ونه لري.
- ټولنیزې شبکې کولی شي ناسم معلومات په چټکۍ سره خپاره کړي، په ځانګړې توګه لنډمهاله منځپانګې لکه د ټیک ټاک ویډیوګانې، د انسټاګرام ریلز (Reels) یا د تویتر X پرله پسې پوستونه.
- نفوذ لرونکي کسان (انفلونسران) او کوچني نفوذ لرونکي (مایکرو انفلونسران) کولی شي ناسم معلومات خپاره کړي، ځکه چې دوی یا ډېر مخاطبین لري او یا هم د خپلو مخاطبینو په منځ کې د باور وړ دي.
- د لیټون ماشینونه او د وړاندیز کولو سیستمونه په انلاین پلیټفارمونو کې ښايي ناسم معلومات کاروونکو ته وښيي، حتی کله چې دوی یې په لټه کې نه وي.
- افلاین خپرېدل، لکه چاپي پاڼې، پوسترونه او د کار په ځای، ښوونځیو یا ټولنو کې د خولې خبرې (شفاهي نقل قول).

د ناسمو معلوماتو ډولونه

بهرني دولتونه ښايي له ناسمو معلوماتو څخه د بهرنۍ لاسوهنې د یوې برخې په توګه کار واخلې. لاندې د هغو منځپانګو څو بېلګې راوړل شوي دي چې ښايي په لوی لاس د خلکو د غولولو لپاره وکارول شي:

- وایرال شوي (په چټکۍ خپرېدونکي) گمراه کوونکي منځپانګه: انلاین منځپانګه چې په لوی لاس د پاملرنې جلبولو او په یوه لینک باندې د کلیک کولو لپاره د خلکو هڅولو په موخه ډیزاین شوې او ډېری وختونه د گمراه کوونکو یا مبالغه آمیزو ادعاوو څخه کار اخلي.

- **غولونکي، مبالغه آمیزه یا ناسم سرلیکونه:** هغه سرلیکونه چې په لوی لاس معلومات تحریفوي، غټوي یې یا یې په ناسمه توګه وړاندې کوي ترڅو خلک ګمراه کړي.
- **په قصدي ډول کمزوري یا تحریف شوي خبرتیا:** هغه مطالب چې په ظاهره معتبر راپورونه دي، خو په قصدي ډول د دقیقې خبرنې، کافي شواهدو یا حقیقت موندنې پرته وړاندې کېږي.
- **د اشخاصو د اعتبار د خرابولو لپاره ناسم معلومات:** هغه منځپانګه چې په لوی لاس د یوه شخص حیثیت او اعتبار ته د زیان رسولو لپاره ډیزاین کېږي یا د بدناملو د کمپاینونو د پیلولو لپاره کارول کېږي او ډېری وختونه هغه کسان په نښه کوي چې په ښکاره ډول پر یوه بهرني دولت نیوکه کوي.
- **جعلی یا تحریف شوي حقایق:** ناسم معلومات لکه ساختګي مهالوېشونه، ځایونه، نومونه یا سرچینې چې په قصدي ډول د خلکو د ګمراه کولو او غولولو لپاره اضافه شوي دي.
- **جعلی یا لاسوهل شوي عکسونه او ویدیوګانې:** هغه انځورونه یا ویدیوګانې چې په ډیجیټل بڼه جوړ شوي یا لاسوهنه پکې شوې ده (د مصنوعي ځیرکتیا/AI په ګډون) ترڅو لیدونکي په لوی لاس وغلوي.
- **همغږی شوی خبراوی:** په قصدي ډول ګمراه کوونکي منځپانګه چې د حسابونو، روباتونو یا وېب پاڼو د شبکو له خوا په همغږي او پراخه توګه بیا ځلې خپرېږي ترڅو تر واقعیت ډېره معتبره یا مشهوره وښکاري.
- **په دولت پورې تړلي یا په پټو تړاوونو لرونکي رسنۍ:** هغه منځپانګه چې د رسنیو، وېب پاڼو یا د ټولنیزو شبکو د حسابونو له خوا خپرېږي چې په ظاهره خپلواک دي، خو په حقیقت کې په بهرنیو دولتونو پورې تړلي دي یا له هغوی سره اړیکې لري.
- **طنز یا پاروډي (تقلیدي او توکه ییزه منځپانګه چې د نیوکې، توکي یا تفریح لپاره جوړېږي) چې د ناسمو معلوماتو په توګه ناوړه ګټه ترې اخیستل کېږي:** طنزیه یا پاروډي منځپانګه چې په قصدي ډول د خلکو د ګمراه کولو او د هغوی پر افکارو د اغېزې لپاره کارول کېږي او ځینې وختونه د ناسمو معلوماتو د تنظیم شویو کمپاینونو برخه وي.

د هغه څه په اړه چې وینئ یې، فکر وکړئ

وه یې خبرئ:

- **چې ایا معلومات له یوې د باور وړ سرچینې څخه دي او ایا نورو معتبرو خبري رسنیو هم هماغه موضوع تایید یا راپور ورکړی دی که نه، د نورو معلوماتو د ترلاسه کولو لپاره، د [جعلی خبرونه څنګه وپېژنو](#) په اړه د Netsafe لارښود وګورئ.**
- **چې روایت یا معلومات په پیل کې له کوم ځای څخه پیل شوي او څوک یې هڅوي یا یې خپروي.**
- **چې لیکوال څوک دی او د هغه شالید، موخه یا ګټې څه کېدای شي (لکه ایا د خبر ورکولو، قانع کولو، د یوه ځانګړي لیدلوري د هڅولو یا د خلکو پر افکارو د اغېزې کولو نیت لري).**

لاندې موارد په پام کې ونیسئ:

- **د هغې منځپانګې سره د مخ کېدو پر مهال درېدل (خنډ کول) او دقیقه ارزونه، چې د سختو احساساتو (لکه ویره، بېرۍ حالت یا قهر) د راپارېدو لامل کېږي.**

- د دې پوښتنې چې د دې منځپانګې د تولید یا خپراوي موخه څه وه (لکه پر افکارو اغېز کول، د لیدونکو ډېرول یا د یوه کار ترسره کولو ته هڅول).

- دا چې که خلک پر دې معلوماتو باور وکړي او شریک یې کړي، څوک ترې ګټه پورته کوي.

د بېلګې په توګه، که له داسې پوست سره مخ شئ چې وايي «مخکې له دې چې حذف شي، سمدلاسه یې شریک کړئ» باید لږ تم شئ او د هغې د خپرولو د دلیل په اړه فکر وکړئ.

د شک پر مهال باید څه وکړو

مهمه ده په یاد ولرئ چې دا طبیعي ده که چېرې سمدلاسه د یوه مطلب په ناسموالي پوه نه شئ.

د معلوماتو له شریکولو مخکې فکر کول ناسو ته دا وړتیا درکوي چې د هغې د کرکتنې په اړه فکر وکړئ، واقعیتونه وڅېړئ او د ناسمو معلوماتو د خپرېدو مخنیوی وکړئ.

همدا راز کولی شئ له د باور وړ کسانو، لکه کورنۍ یا ملګرو سره مشوره وکړئ ترڅو د دغو معلوماتو په اړه د هغوی لیدلوری وپوهیږئ.

هغه ناسم معلومات چې د بهرنیو هېوادونو او د هغوی د اړوندو عواملو له خوا کارول کیږي

لاندې ځینې هغه ځانګړتیاوې ذکر شوي دي چې په لوی لاس د بهرنیو دولتونو او د هغوی د اړوندو عواملو له خوا په ګمراه کوونکو معلوماتو کې کارول کیږي:

- د مهمو معلوماتو یا شواهدو په قصدي حذفولو سره د سختو احساساتو راپارول، په داسې ډول چې په خلکو کې د قهر، ویرې یا سخت غبرګون لامل شي.
- د غبرګون راپارولو یا چټک خپراوي په موخه، په ګمراه کوونکي یا مبالغه آمیز ډول د معلوماتو وړاندې کول.
- لوستونکو ته د معلوماتو ورکولو پر ځای د هغوی د غبرګون راپارولو لپاره د احساساتي او پاروونکې ژبې کارول.
- یوې ځانګړې مسلې یا ګروپ ته د خلکو د لیدلوري د اړولو لپاره ښکاره پلوي کول یا پر مخکېنیو قضاوتونو (تعصباتو) تکیه کول.
- د کیسې د یوازې یوه اړخ د وړاندې کولو لپاره د متفاوتو لیدلورو یا نظرونو حذفول.
- د سمو معلوماتو په توګه د ناسمو، تحریف شویو یا زرو معلوماتو وړاندې کول.
- د پرله پسې املايي یا ګرامري تېروتنو لړل، چې ځینې وختونه ښایي د منځپانګې د نه باور وړتیا یا په بېره د هغې د تولید نښه وي.
- د ناسمو معلوماتو د واقعي بنېدلو لپاره د بې کیفیته، لاسوهل شویو یا له اصلي موضوع سره د نااړونده انځورونو یا ویدیوګانو کارول.

د خپلو ټولنیزو شبکو د منځپانګې کنټرول په خپل لاس کې واخلي

که چېرې یو حساب په ټولنیزو شبکو کې ناسم یا ګمراه کوونکي معلومات خپروي:

- هغه حساب پلاک یا ان فالو (unfollow) کړئ ترڅو د نورې ورته منځپانګې د بنودلو مخنیوی وشي.
- هغه حساب د ټولنیزو شبکو په پلټنیزم کې راپور کړئ ترڅو د مضرو انلاین منځپانګو په کمولو کې مرسته وشي.

د ناسمو معلوماتو د راپور ورکولو څرنگوالی

تاسو کولی شئ د مضرو انلاین منځپانګو یا ناسمو معلوماتو راپور ورکړئ:

- د ناسم معلوماتو او نورو مضرو منځپانګو راپور د [Netsafe](#) په وېب پاڼه کې ورکړئ.
- که چېرې رسنیزه منځپانګه ګمراه کوونکې وي یا د خبر اوې قوانین نقض کړي، تاسو کولی شئ خپل شکایت د [نیوزیلنډ د رسنیو شورا](#)، یا د [اعلاناتو د معیارونو ادارې ته وړاندې کړئ](#).
- په ټولنیزو شبکو کې ناسم معلومات د هماغه پلټنیزم د راپور ورکولو د امکاناتو په کارولو سره راپور کړئ.
-

د Netsafe په وېب پاڼه کې ډېر څه زده کړئ

[نېټ سیف \(Netsafe\)](#) په نیوزیلنډ کې د انلاین خوندیتوب یوه خپلواکه او غیرانتفاعي اداره ده چې د نیوزیلنډ د خلکو لپاره، د ماشومانو او ځوانانو، والدینو او پالونکو، لویانو او زرو کسانو په ګډون، د انلاین خوندیتوب په برخه کې ملاتړیز، تخصصي او ښوونیز خدمات وړاندې کوي.

هېډسپیس انویډرز (Headspace Invaders)

[Headspace Invaders](#) یو تعامل محور پلټنیزم دی چې له ۱۲ څخه تر ۱۶ کلنو تنکیو ځوانانو سره مرسته کوي ترڅو د انلاین منځپانګې سره د مخ کېدو پر مهال خپل پر ځان باور او د سنجش او تحلیل مهارتونه پیاوړي کړي، ترڅو وکولی شي انلاین تحریف، فشار او زیانونه تشخیص کړي.